

FRANSIZ HUKUKUNDA SİNEMACILIK FAALİYETLERİNİN HUKUKİ YAPILARI

Prof. Dr. Akar ÖÇAL

1. Sinema Salonu İşletilmesi : Ticaret Kanununun (FTK) (1) 632/VI. maddesinin bütün halka açık gösterilerin sergilendiği işletmelerin faaliyetlerini ticari bir işlem olarak nitelemesine (2) da-

---

(1) **Code de commerce**, Dalloz, Paris 1975-76, s. 416.

(2) Bu tür işletmelerin ticariliği konusunda, Ticaret Kanununun gereğince, şu sebepler ileri sürülmektedir: «İhtilâlden önce, halka açık gösterileri sergileyenlerin tüccar sınıfının dışında bırakılması düşüncesi hâkimdi. Bu uygulama, yazarların hem oyuncu hem de tiyatrosunun işleticisi olduğu zamanlarda, bir anlam ifade etmekteydi. Meselâ Molière, bir piyes yazdıktan sonra, onu seçkin bir topluluk önünde oynuyor ya da daha geniş bir seyirci kütlesini bir araya getirmek için, gerekli araçlarla birlikte bir tiyatro topluluğu oluştuyordu; eserlerini halka duyuran, çalışmasının, tabir ugunsunsa, kendi toprağının meyvelerini satan, Molière'di. Bu görünüm altında, onu tacir olarak görmek mümkün değildi. Fakat, başkalarının çalışmalarından yararlanan insanların kendilerini gösterilerin girişimcisi olarak görmesinden beri, bu gösteriler çok sermaye gerektiren, çok işçiyi kapsayan bir spekülasyon konusu oldu ve bu anda fikirler değişmek durumuna girdi ve değişti. Girişimciler tacir oldu ve böyle kabul edildi»; JEAN GUYENOT: **Cours de droit commercial**, I, Paris 1977, No. 93. Ayrıca bkz. CH. LYON CAEN/L. RENAULT: **Manuel de droit commercial**, Quinz. ed., Paris 1923, No. 31: «Bu işletmeleri organize edenler, sanatçı, şantör, muzisyen gibi istihdam ettikleri şahısların çalışması üzerinde spekülasyon yapmaktadırlar», LEON JULLIOT DE LA MORANDIERE/RENE RODIERE/ROGER HOUIN: **Droit Commercial**, Tome I, Quat. éd., Paris 1965: «Ticaret Kanunu, alacaklıları korumak ve bu işletmeleri ticaret hukukunun sert kurallarına tabi kılmak için,

yanan hukukçular, sinema salonu işletilmesinin bu tür bir işletme durumunda olması nedeniyle, onun işletilmesinin de ticari bir karakter taşıdığını(3) ve sinema salonlarının birer ticari işletme durumunda olduğunu(4) kabul etmektedirler. Mahkeme kararlarına göre(5), sinemaların ticari işletme olarak kabul edilebilmesi yönünden işletici önemli değildir; ücretli ve halka açık olması şartıyla bir işletme komitesince işletilen bir sinema salonu da, bir ticari işletmedir. Bununla birlikte, halkın ücretsiz olarak girdiği sinema salonlarının ticari olup olmadığı konusunda tam bir görüş birliği mevcut değildir. Bazı yazarlar(6) eğitim ve propaganda amacıyla film gösterisinde bulunan kurumların ticari bir işlem yapmakta olduğunu kabul etmemektedirler(7). Öteki bazı yazarlara göre ise (8), bu konuda «ücretli ve ücretsiz seyirci diye bir ayırım yapılamaz. Spekülasyon kavramının burada hiçbir rolü yoktur; zira organizatörlerle müşterileri arasındaki ilişkiler, daima aynıdır». Yeri gelmişken, «ticari işletme kurallarına tabi olmayan» seansları saptayan ve bazı mali muafiyetler tesisini amaçlayan 21 Eylül 1949 günlü ve 49-1975 sayılı kararnameden de bahsetmek isteriz. Gerçekten bu kararnamenin 3. maddesine göre, «kanuna uygun olarak kurulan kurumlarca istisnai olarak düzenlenen ücretli seanslar,

---

onları ticari işletme olarak telâkki etmektedir»; MICHEL DE JUGLART/BENJAM'IN IPPOLITO: *Droit Commercial*. Premier volume, Paris 1975, s. 167: «Halka açık gösterilerin sergilendiği işletmeler, kullanılan genellikle önemli maddi imkânlar ve bir güvensizlik düşüncesi nedeniyle ticaret hukukunun sert kurallarına tabi kılınmak için, ticari işletme olarak telâkki edilmişlerdir».

- (3) JOSEPH HAMEL/GASTON LAGARDE: *Traité de droit commercial*, Tome Premier, Paris 1954, No. 174, ALFRED JAUFFRET: *Manuel de droit commercial*, Seiz. éd., Paris 1977, No. 28; JEAN ESCARRA: *Manuel de droit commercial*, I., Paris 1947, No. 121; LYON-CAEN/RENAULT, No. 31; ALFRED JAUFFRET: «*Actes de commerce*», Répertoire de droit commercial et des sociétés, Tome I, Paris 1958, s. 20, No. 259.
- (4) ROGER SAINT-ALARY: «*Théorie générale du actes de commerce*», *Juris-classeur de commerce*, VII, Paris, No. 337, 340; JUGLART/IPPOLITO, s. 167; GEORGES RIPERT: *Traité élémentaire de droit commercial*, Cinq. éd., I, Paris 1983, No. 186; JULLIOT DE LA MORANDIERE/RODIERE/HOUIN, No. 27; ROBERT PLA'SANT: «*Entreprise*», Répertoire de droit commercial et des sociétés, Tome I, Paris 1958, s. 797, No. 29.
- (5) JAUFFRET: «*Actes..*», s. 20, No. 261.
- (6) GUYENOT, No. 93. Sonuç olarak aynı düşüncede; JULLIOT DE LA MORANDIERE/RODIERE/HOUIN, No. 27; Ayrıca bkz. JUGLART/IPPOLITO, s. 167; JAUFFRET: «*Actes..*», s. 20, No. 261-262.
- (7) Bizzat eser sahibince organize edilen gösterilerin de ticari olduğu kabul edilmektedir; JULLIOT DE LA MORANDIERE/RODIERE/HOUIN, No. 27.
- (8) ESCARRA, No. 121; SAINT-ALARY, No. 347.

kurum itibariyle yılda dördü geçmemek şartıyla, ticari ya da mali kârın gerçekleşmesinde» nazari itibare alınmayacaklardır (9) (10).

2. Film Kiralanması ve İşletilmesi : Sinema işleticilerine film kiralınması işlemi bir ticari işlem olduğu gibi (FTK. 632/IV) (11); film işletilmesi de ticari bir işlemdir (12).

3. Film Dağıtımı : Filmlerin elden ele dolaşmasında aracılık görevi yapan dağıtıcının faaliyeti de ticari bir faaliyettir (13).

4. Film Çoğaltılması : FTK. 632. maddesinde çoğaltma işle-rinden söz edilmemekteyse de, doktrin film çoğaltılması dahil, ço-

-
- (9) Bu hüküm ve tenkidi ile ilgili olarak bkz. SAIN-ALARY, No. 348 bis; HAMEL/ LAGARDE, s. 201, dipnot: 6; JAUFFRET: «Actes..», s. 20, No. 263.
- (10) Mukayese imkânı sağlayabilmek için İsviçre hukukundaki duruma da kısaca değinmeyi yararlı görmekteyiz. Sinemacılık faaliyeti, ticari işletmeler kategorisine giren faaliyetler olarak, Ticaret Sicili Yönetmeliğinde (ORC) açıkça yer almış değildir (Ali BOZER: «*Quelques aspects de l'entreprise au sens du code du commerce turc*», Recueil des travaux de la troisieme se-maine juridique turco-suisse, Ankara 1966, s. 316; anılan yönetmelik için bkz. GEORGES SCYBOZ/PIERRE-ROBERT GILLIERON: *Code civil suisse et code des obligations annotés*, Lausanne 1972, II, s. 436 vd.). Yazarlar, sinemaları, ORC. 53/C. maddesinde öngörülen «ticari ya da sanai işletme olmamakta be-raber, yapıları ve büyüklükleri itibariyle muntazam bir muhasebe tutmak ve ticari şekilde işletilmek mecburiyetinde bulunan ticari biçimde işletilen öteki işletmeler» grubuna dahil etmektedirler (Bkz. F. de STEIGER: *Registe du commerce*, FJS, No. 19, s. 3; Ali BOZER: «*Ticari İşletme Üzerinde Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Mukayeseli Bir İnceleme*», BATIDER, C. I, S. 3, 1962, s. 371; HAYDAR ARSEVEN: *Ticaret Kanununun Getirdiği Yeni-lilikler*, İstanbul 1960, s. 9). Bu sebeple, yıllık brüt geliri 50.000 fr. ulaşmayan sinemalar, tescil zorunda değildirler (ORC. 54). Öte yandan, CF. 31/I. mad-desinde öngörülen «ticaret ve sanayi özgürlüğü», sinemalarda da uygulandı-ğında (Bkz. HANS NEF: *Liberté de commerce et de l'industrie I*, FJS, No. 616, s. 6), bu tür işletmeler, sayısal kısıtlamalara tabi tutulmamaktadır (NEF, s. 8). Buna mukabil, güvenlik bakımından sinemalarla tiyatroların farklı kategoriler olarak benimsenmesinin de bu özgürlüğe aykırı olmadığı fikri hâkimdir (NEF, s. 11). Nihayet, vatandaşların gereksiz masraflarını önle-mek yahut onların eğlenme arzularına mani olmak için, özellikle kriz ha-linde, sinemaların kapatılmasının ve seanslarının sınırlandırılmasının, tica-ret ve sanayi özgürlüğüyle bağdaşmadığı kabul edilmektedir (NEF, s. 14).
- (11) RIPERT: *Traité..*, No. 163. Bu vesile ile ilgili maddedeki değişikliğe de değin-mek isteriz. FTK. eski 632/I. maddesi yalnızca kullanma için kiraya vermek amacıyla (...) yiyecek maddesi satın alınmasından söz etmekteydi. 13 tem-muz 1967 gün ve 67-563 sayılı kanunla yapılan değişiklikten sonra IV. fıkra şu şekle dönüştürüldü: «Bütün menkul kiralama işletmeleri». Öte yandan doktrinde, bir tacirin ticari ihtiyaçları için menkul eşya kiralınması, ticari bir işlem sayılmaktadır (JAUFFRET: «Actes..», s. 32, No. 427). Ticari bir iş-lem olan sinema salonu işletilmesini (bkz. bu inceleme: I/1) gerçekleştirdiği için tacir durumunda olan sinema işleticisi (FTK. I) bakımından film kira-lama işleminin ticari bir ihtiyaç olduğunda kuşku yoktur.
- (12) GEORGES RIPET: «*Nantissement des films*», Répertoire de droit commercial et des sociétés, Tome II, Paris 1957, s. 518, No. 7.
- (13) HAMEL/LAGARDE, No. 174.

ğaltma işlerinin de bir ticari işlem olduğu görüşünü taşımaktadır(14).

5. Film Yapımı : Film yapım işlemi, kural olarak, ticari bir işlem değildir(15). Mahkeme kararları, yapımçıya, edebi ve artistik mülkiyete bağlı hak ve borçlar tanımıştır(16). Ancak yapımçının bir eser sahibi ya da sanatçıya benzetilebilmesi için, bir mahkeme kararında da belirtildiği gibi, «bir konu seçerek, işarkadaşlarını bir araya getirerek, onların gayretlerini koordine ederek, bir fikir yaratıcısı gibi davranarak, orijinal ve şahsi bir eser meydana getiren» bir yapımçı söz konusu olmalıdır(17). Yeni bir şey yaratacak biçimde tamamen fikri bir çalışmayı gerçekleştirmeyen, edebi ya da artistik çalışmaları koordine etmeyen, yalnızca spekülatif amaçla ücret karşılığında fikri çalışmaları bir araya toplayan kimsenin faaliyeti ise bu türde bir faaliyet değildir(18). Öte yandan, rolü «bir başkasının anlayışının ürünü olan senaryoyu icra safhasına koymaktan» ibaret olan «sahneye koyan» ya da «gerçekleştirici» için de durum aynıdır(19); zira bu kimse edebi ve artistik bir yapım meydana getirmiş olarak kabul edilemez(20). Mahkeme kararları, faaliyetin ticari olup olmadığının, her olaya göre ayrı ayrı saptanması gerektiğini ifade etmektedirler(21).

6. Sanatçının Faaliyeti : Sanatçının faaliyeti de ticari değildir(22); zira sanatçı bir ücret karşılığında yeteneğini göstermeyi üzerine almıştır(23).

7. Seyircilerin Durumu : Film seyretmek için sinema salonlarına giren seyircilerle işletmeci arasındaki mukavele, seyirciler için(24) ticari değildir(25).

---

(14) GUYENOT, No. 94; JUGLART/IPPOLITO, s. 167; RIPERT: *Traité...*, No. 159; ESCARRA, No. 109.

(15) JAUFFRET: «*Actes...*», s. 9. No. 109; ESCARRA, No. 121; SAINT-ALARY, No. 92.

(16) HAMEL/LAGARDE, No. 174; JAUFFRET: «*Actes...*», s. 9, No. 108.

(17) HAMEL/LAGARDE, No. 174; JAUFFRET: «*Actes...*», s. 9, No. 110.

(18) SAINT-ALARY, No. 92.

(19) HAMEL/LAGARDE, No. 174; JAUFFRET: «*Actes...*», s. 9, No. 111.

(20) HAMEL/LAGARDE, No. 174.

(21) HAMEL/LAGARDE, No. 174.

(22) LYON-CAN/RENAULT, No. 31; JAUFFRET: «*Actes...*», s. 20, No. 268; SAINT-ALARY, No. 350.

(23) LYON-CAEN/RENAULT, No. 31.

(24) Gerek bu mukaveleler gerek sanatçılarla yapılan mukaveleler, işletmeci için ticaridir; bkz. SAINT-ALARY, No. 349-350; JAUFFRET: «*Actes...*», s. 20, No. 268.

(25) SAINT-ALARY, No. 350; JAUFFRET: «*Actes...*», s. 20, No. 268.